

กรดไตรฟลูออโรแอซิดิก : ตัวเร่งปฏิกิริยาที่มีประสิทธิภาพในขั้นตอนเอสเทอริฟิเคชัน
สำหรับการผลิตไบโอดีเซล

Effective Trifluoroacetic Acid as a Catalyst in Esterification Step
for Biodiesel Production

โสภิดา ศิริบาล¹, วันเพ็ญ บุญเรือง¹, กนกพร บุญทรง¹ และ ปิยนุช นาคพงศ์^{1*}
Sopida Siriban¹, Wanpen Boonruang¹, Kanokporn Boonsong¹, Piyanuch Nakpong^{1*}

¹ สาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ 10120

¹ Division of Chemistry, Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Krungthep, 10120

*Corresponding author: Piyanuch.n@mail.rmuk.ac.th

Received 17 พฤษภาคม 2567; Revised 14 กรกฎาคม 2567; Accepted 31 กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาเพื่อหาภาวะที่เหมาะสมในการลดปริมาณกรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวที่มีปริมาณกรดไขมันอิสระสูงให้เหลือต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักด้วยปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันกับเมทานอลโดยใช้กรดไตรฟลูออโรแอซิดิกเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา รวมทั้งได้ทำการศึกษาผลของตัวแปรที่สำคัญ 4 ชนิดที่มีต่อปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชัน ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ได้แก่ ปริมาณเมทานอล ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา อุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยา และเวลาในการเกิดปฏิกิริยา โดยน้ำมันมะพร้าวที่ใช้เป็นสารตั้งต้นมีปริมาณกรดไขมันอิสระเริ่มต้น 17.98 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก ผลที่ได้แสดงให้เห็นว่ากรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวลดลงเหลือ 0.92 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักภายใต้ภาวะที่เหมาะสม ซึ่งภาวะที่เหมาะสมคือ ปริมาณเมทานอล 60 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 0.92 โมลต่อลิตร อุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยา 60 องศาเซลเซียสและเวลาในการเกิดปฏิกิริยา 3 ชั่วโมง โดยตัวแปรชนิดต่างๆ มีผลในเชิงบวกต่อปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชัน ยกเว้นเมื่อใช้ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 1.84 และ 2.76 โมลต่อลิตรและเวลาในการเกิดปฏิกิริยา 4 และ 5 ชั่วโมง

คำหลัก: เอสเทอริฟิเคชัน; น้ำมันมะพร้าว; กรดไตรฟลูออโรแอซิดิก; ไบโอดีเซล

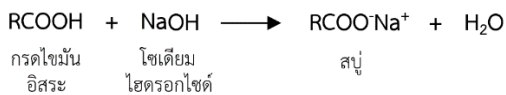
Abstract

This research was studied to find optimum conditions for reducing the amount of free fatty acids in coconut oil which has a high amount of free fatty acids, to less than 1% w/w by esterification reaction with methanol by using trifluoroacetic acid as a catalyst. In addition, the results of 4 important variables that effect on the esterification reaction were studied. These variables included methanol content, catalyst content, reaction temperature, and reaction time. Coconut oil used as a reactant had an initial free fatty acid content of 17.98% w/w. The results showed that the free fatty acids in coconut oil were reduced to 0.92% w/w under optimum conditions by various types of variables. The optimum conditions were methanol content of 60% v/v, catalyst content of 0.92 mol/L, reaction temperature of 60 °C and reaction time of 3 hours. These variables have been reported a positive effect on the esterification reaction. The exception has been reported when catalyst amounts of 1.84 and 2.76 mol/L and reaction times of 4 and 5 hours were used.

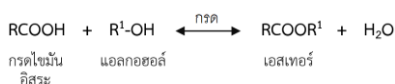
Keywords: Esterification; Coconut oil; Trifluoroacetic acid; biodiesel

1. บทนำ

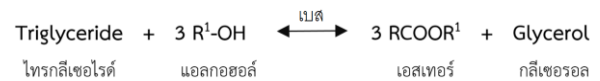
ไบโอดีเซล คือ มอนอแอลคิลเอสเทอร์ของกรดไขมันโซยาว (Monoalkyl ester of long chain fatty acid; RCOOR') ซึ่งเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงทางเลือกที่นำมาใช้ทดแทนน้ำมันดีเซลจากปิโตรเลียมได้ในปัจจุบันโดยไม่ต้องมีการดัดแปลงเครื่องยนต์ ไบโอดีเซลผลิตได้จากวัสดุป้อนหมุนเวียนภายในประเทศ เช่น น้ำมันพืชและไขมันสัตว์ชนิดต่างๆ โดยการนำมาผ่านกระบวนการทรานส์เอสเทอริฟิเคชันโดยใช้เบสเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา ซึ่งเป็นกระบวนการแบบขั้นตอนเดียว โดยน้ำมันพืชและไขมันสัตว์ที่ใช้เป็นสารตั้งต้นในกระบวนการดังกล่าวนี้ต้องมีคุณภาพดีมีปริมาณกรดไขมันอิสระต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก [1]-[3] เนื่องจากกรดไขมันอิสระที่มีในน้ำมันพืชหรือไขมันสัตว์จะทำปฏิกิริยากับเบสเกิดเป็นเกลือของกรดไขมันหรือสบู่ โดยในกรณีที่เบสที่ใช้เป็นโซเดียมไฮดรอกไซด์ ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นแสดงเป็นสมการเคมีได้ดังนี้

สบู่จะก่อให้เกิดผลเสียคือ จะทำให้ความหนืดของสารผสมของปฏิกิริยาเพิ่มขึ้นหรือทำให้เกิดเจล ซึ่งรบกวนการเกิดปฏิกิริยา มีผลทำให้ผลได้ของเมทิลเอสเทอร์ (ไบโอดีเซล) ลดลง อย่างไรก็ตามน้ำมันพืชและไขมันสัตว์ที่มีคุณภาพดีมีราคาสูง จึงทำให้ไบโอดีเซลที่ผลิตได้มีราคาสูงไปด้วย ดังนั้นการใช้น้ำมันพืชหรือไขมันสัตว์ที่มีปริมาณกรดไขมันอิสระสูงแต่มีราคาต่ำจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการใช้ในการผลิตไบโอดีเซล ซึ่งการผลิตไบโอดีเซลจากวัตถุดิบดังกล่าวจะใช้กระบวนการแบบ 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนที่ 1 จะเป็นการลดปริมาณกรดไขมันอิสระที่มีในวัตถุดิบให้เหลือต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก ซึ่งในขั้นตอนนี้กรดไขมันอิสระที่มีในน้ำมันพืชหรือไขมันสัตว์จะทำปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันกับแอลกอฮอล์โดยใช้กรดเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาได้เอสเทอร์และน้ำเป็นผลิตภัณฑ์ดังสมการ

สำหรับขั้นตอนที่ 2 วัตถุดิบที่มีกรดไขมันอิสระต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักจากขั้นตอนแรกจะผ่านเข้าสู่กระบวนการทรานส์เอสเทอริฟิเคชันเพื่อเปลี่ยนไตรกลีเซอไรด์ให้เป็นเอสเทอร์ ซึ่งในขั้นตอนนี้ไขมันพืชหรือไขมันสัตว์จะถูกนำมาทำปฏิกิริยากับแอลกอฮอล์โดยใช้เบสเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา ซึ่งปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นแสดงดังในสมการ

เอสเทอร์ที่เกิดขึ้นจากทั้งสองขั้นตอนก็คือ ไบโอดีเซลนั่นเอง สำหรับในขั้นตอนที่ 1 นั้นกรดที่ใช้เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาสามารถเร่งปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันของกรดไขมันอิสระและปฏิกิริยาทรานส์เอสเทอริฟิเคชันของ ไตรกลีเซอไรด์ได้ในเวลาเดียวกัน โดยตัวเร่งปฏิกิริยากรด ที่ใช้สามารถเป็นได้ทั้งตัวเร่งปฏิกิริยาเอกพันธ์และตัวเร่งปฏิกิริยารวิวิพันธ์ ซึ่งตัวเร่งปฏิกิริยาเอกพันธ์ที่นิยมใช้ คือ กรดซัลฟิวริก [1], [3]-[8] ส่วนตัวเร่งปฏิกิริยารวิวิพันธ์ที่ใช้มีหลายชนิดได้แก่ เฟอร์ริกซัลเฟต (Ferric sulfate) [9],[10] เรซินแลกเปลี่ยนไอออน เช่น แอมเบอร์ลิสต์ 15 (Amberlyst 15) แอมเบอร์ลิสต์ 16 (Amberlyst 16) แอมเบอร์ลิสต์ 35 (Amberlyst 35) และโดเว็กซ์ HCR-W2 (Dowex HCR-W2) [10] และกรดซัลฟามิก (Sulfamic acid) [11], [12] อย่างไรก็ตามตัวเร่งปฏิกิริยารวิวิพันธ์ที่มีศักยภาพและประสิทธิภาพสูงมักมีราคาแพง นอกจากตัวเร่งปฏิกิริยากรดที่กล่าวมาแล้วยังมีกรดอีกชนิดหนึ่งที่น่าสนใจที่สามารถนำมาใช้เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันได้กรดชนิดนั้นคือ กรดไทโรฟลูออโรแอซิดิก ซึ่งกรดชนิดนี้มีค่า pKa สูงกว่ากรดซัลฟิวริกและมีจุดเดือดต่ำกว่า ดังนั้นจึงเร่งปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแยกออกจากผลิตภัณฑ์ได้ง่ายด้วยวิธี Evaporative distillation [13] อีกทั้งยังสามารถหาซื้อได้ง่ายในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ กรดไทโรฟลูออโรแอซิดิกยังสามารถเร่งปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันของกรดไขมันอิสระและทรานส์เอสเทอริฟิเคชันของไตรกลีเซอไรด์ได้ในเวลาเดียวกัน โดยมีรายงานการใช้กรดไทโรฟลูออโรแอซิดิกเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาในการผลิตไบโอดีเซลจากน้ำมันถั่วเหลืองผ่านกรรมวิธี (Refined soybean oil) ซึ่งทำได้

ปริมาณเมทิลเอสเทอร์สูงถึง 98.4 เปอร์เซ็นต์ [13] อย่างไรก็ตามในกรณีที่สารตั้งต้นที่ใช้ในการผลิตไบโอดีเซลเป็นน้ำมันพืชที่มีกรดไขมันอิสระสูง การใช้กระบวนการแบบขั้นตอนเดียวโดยใช้กรดเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาเพื่อให้ปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันของกรดไขมันอิสระและปฏิกิริยาทรานส์เอสเทอริฟิเคชันของไตรกลีเซอไรด์เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันได้เมทิลเอสเทอร์จะมีข้อเสียคือ น้ำที่เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งของปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันจะยับยั้งการเกิดปฏิกิริยาทรานส์เอสเทอริฟิเคชัน [14] ซึ่งข้อเสียดังกล่าวนี้แก้ไขได้โดยการใช้กระบวนการผลิตไบโอดีเซลแบบ 2 ขั้นตอน

สำหรับประเทศไทยน้ำมันปาล์มดิบ (Crude Palm Oil; CPO) เป็นวัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตไบโอดีเซล [15] นอกจากนี้ยังมีน้ำมันพืชชนิดอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตไบโอดีเซลได้อีกด้วย เช่น น้ำมันสบู่ดำและน้ำมันมะพร้าว โดยน้ำมันมะพร้าวจัดเป็นน้ำมันพืชที่มีศักยภาพสูงอีกชนิดหนึ่งสำหรับใช้ในการผลิตไบโอดีเซล เนื่องจากมะพร้าวสามารถปลูกได้ในทุกภูมิภาคของประเทศ โดยมีเป็นจำนวนมากในภาคตะวันออกและภาคใต้ของประเทศไทย จึงทำให้สามารถหาได้ง่ายในปริมาณมากและเป็นการช่วยเกษตรกรให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ที่ผ่านมาได้มีนักวิจัยผลิตไบโอดีเซลจากน้ำมันถั่วเหลืองผ่านกรรมวิธี ซึ่งเป็นน้ำมันที่มีคุณภาพดี มีปริมาณกรดไขมันอิสระต่ำด้วยกระบวนการทรานส์เอสเทอริฟิเคชันโดยใช้กรดไตรฟลูออโรแอซิดิกเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา ซึ่งเป็นกระบวนการแบบขั้นตอนเดียว [13] สำหรับในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับการใช้น้ำมันพืช (น้ำมันมะพร้าว) ที่มีปริมาณกรดไขมันอิสระสูงเป็นสารตั้งต้นในการผลิตไบโอดีเซล ซึ่งต้องใช้กระบวนการแบบ 2 ขั้นตอน โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะขั้นตอนที่ 1 เพื่อหาภาวะที่เหมาะสมในการลดปริมาณกรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวให้เหลือต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักด้วยปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันกับเมทานอลโดยใช้กรดไตรฟลูออโรแอซิดิกเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา พร้อมทั้งศึกษาผลของตัวแปรชนิดต่างๆ ที่มีต่อปฏิกิริยา ได้แก่ ปริมาณเมทานอล ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา เวลาและอุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยา

2. วิธีดำเนินงานวิจัย

2.1 สารเคมี

น้ำมันมะพร้าวที่ใช้ในงานวิจัยนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากบริษัทแสงสุกข์อุตสาหกรรม จำกัด โดยมีการนำมาเก็บรักษาไว้ช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนนำมาใช้ในการทำงานวิจัย ส่วนสารเคมีที่ใช้ ได้แก่ เมทานอล (Ajax Finechem) เอทานอล (Merck) โซเดียมไฮดรอกไซด์ (Ajax Finechem) และโพแทสเซียมไฮโดรเจนฟอสเฟต (Ajax Finechem) เป็นสารเคมีเกรดงานวิเคราะห์ (AR grade) กรดไตรฟลูออโรแอซิดิก (Fisher) เป็นเกรดห้องปฏิบัติการ (Laboratory reagent grade) ความเข้มข้น 99.5 เปอร์เซ็นต์ และฟีนอล์ฟทาลิน (Ajax Finechem)

2.2. วิธีการทดลอง

น้ำมันมะพร้าวที่ใช้เป็นสารตั้งต้นจะถูกนำมาหาปริมาณกรดไขมันอิสระด้วยวิธีการมาตรฐาน (AOAC 940.28) จากนั้นจึงนำมาทำการศึกษาเพื่อหาภาวะที่เหมาะสมในการลดปริมาณกรดไขมันอิสระให้เหลือต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักด้วยปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันกับเมทานอลโดยใช้กรดไตรฟลูออโรแอซิดิกเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาพร้อมทั้งศึกษาผลของตัวแปรชนิดต่างๆ ที่มีต่อปฏิกิริยา ซึ่งตัวแปรที่ทำการศึกษา ได้แก่ ปริมาณเมทานอล ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา อุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยาและเวลาในการเกิดปฏิกิริยา โดยในระหว่างที่ทำการศึกษาผลของตัวแปรแต่ละชนิด ตัวแปรชนิดอื่นๆ จะถูกกำหนดให้มีความคงที่ โดยแต่ละภาวะที่ทำการศึกษาจะทำซ้ำอย่างน้อย 2 ครั้ง

ปฏิกิริยาเอสเทอริฟิเคชันจะทำในขวดกันแบน 3 คอ ขนาด 500 มิลลิลิตร โดยคอขวดด้านหนึ่งต่อกับเทอร์โมมิเตอร์ เพื่อวัดอุณหภูมิของสารผสมของปฏิกิริยา คอขวดด้านที่อยู่ตรงกลางจะต่อกับคอนเดนเซอร์เพื่อควบแน่นไอระเหยของสารและคอขวดด้านสุดท้ายจะปิดด้วยจุกแก้วสำหรับใช้ในการเติมเมทานอลและกรดไตรฟลูออโรแอซิดิก

1) ใส่ น้ำมันมะพร้าวตามปริมาตรที่กำหนดลงในขวดกันแบน 3 คอ แล้วให้ความร้อนด้วยเครื่องกวนสารชนิดแม่เหล็กพร้อมให้ความร้อน (Hotplate magnetic stirrer) จนถึงอุณหภูมิที่กำหนด พร้อมทั้งกวนน้ำมันมะพร้าวตลอดเวลาด้วยอัตราเร็วคงที่

2) เติมเมทานอลลงไปตามปริมาณที่กำหนด จากนั้นควบคุมอุณหภูมิของสารผสมให้คงที่ตามอุณหภูมิที่ต้องการ

3) เติมกรดไตรฟลูออโรแอซิดิกตามปริมาณที่กำหนด และเริ่มจับเวลา

4) เมื่อครบตามเวลาที่กำหนด เทสารผสมของปฏิกิริยาลงในกรวยแยก ตั้งทิ้งไว้ให้แยกชั้นเป็นเวลา 2 ชั่วโมง

5) แยกชั้นน้ำมันมะพร้าวซึ่งอยู่ชั้นล่างออก แล้วนำไปให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 135 องศาเซลเซียสจนกระทั่งไม่มีฟองปุดขึ้นมาจากของเหลว ซึ่งขั้นตอนนี้ทำเพื่อระเหยแยกเมทานอลที่เหลือและกรดไตรฟลูออโรแอซิดิกที่ปนเปื้อนอยู่ในชั้นน้ำมัน รวมทั้งน้ำซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชัน

6) นำน้ำมันมะพร้าวจากข้อ 5) มาใส่กรวยแยก แล้วล้างด้วยน้ำอุ่นที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส จนกระทั่ง pH ของน้ำล้างเท่ากับ pH ของน้ำอุ่น ซึ่งในขั้นตอนนี้ทำเพื่อกำจัดกรดไตรฟลูออโรแอซิดิกออกให้หมดจากน้ำมันมะพร้าว

7) นำน้ำมันมะพร้าวที่ได้ไประเหยแยกน้ำออกที่อุณหภูมิ 110 องศาเซลเซียส จากนั้นจึงนำไปหาปริมาณกรดไขมันอิสระด้วยวิธีการมาตรฐาน (AOAC 940.28)

3. ผลและการอภิปรายผลการวิจัย

น้ำมันมะพร้าวที่ใช้เป็นสารตั้งต้นในงานวิจัยนี้เป็นของเหลวหนืดใส สีเหลือง มีกลิ่นเฉพาะตัว มีปริมาณกรดไขมันอิสระ 17.98 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก เมื่อนำมาทำการลดปริมาณกรดไขมันอิสระให้เหลือต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักด้วยปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันกับเมทานอลโดยใช้กรดไตรฟลูออโรแอซิดิกเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาจะได้เมทิลเอสเทอร์และน้ำเป็นผลิตภัณฑ์ ดังสมการ

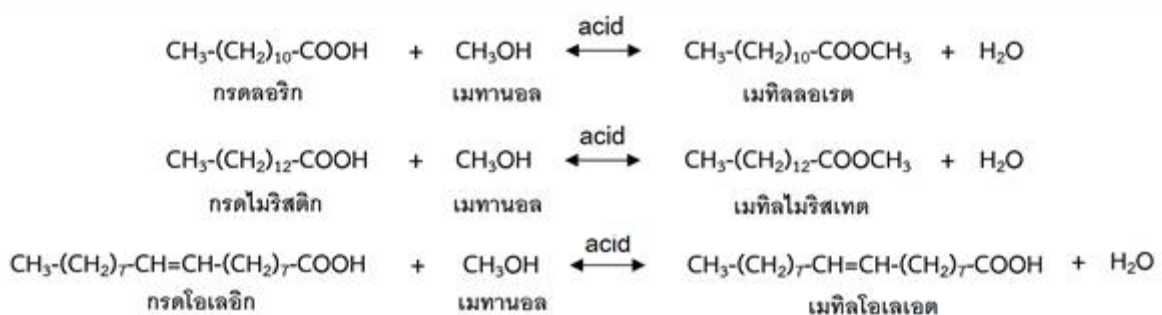
กรดไขมันที่เป็นองค์ประกอบในไตรกลีเซอไรด์ของน้ำมันมะพร้าวมีหลายชนิดทั้งกรดไขมันอิ่มตัวและกรดไขมันไม่อิ่มตัว โดยจะมีกรดไขมันอิ่มตัวและกรดไขมันไม่อิ่มตัวเป็น

องค์ประกอบ 74.39 และ 17.23 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ ซึ่งในส่วน of กรดไขมันอิ่มตัวนั้นประกอบด้วยกรดลอริก (Lauric acid; C12:0) และกรดไมริสติก (Myristic acid; C14:0) เป็นส่วนใหญ่ ส่วนกรดไขมันไม่อิ่มตัวจะประกอบด้วยกรดโอเลอิก (Oleic acid; C18:1) เป็นส่วนใหญ่ [8] ดังนั้นเมื่อกรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวเกิดปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันกับเมทานอลจะได้เมทิลเอสเทอร์ของกรดไขมันเป็นผลิตภัณฑ์ โดยในกรณีที่กรดไขมันอิสระเป็นกรดลอริก กรดไมริสติกและ กรดโอเลอิก ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นเมทิลลอเลต (Methyl laurate) เมทิลไมริสเทต (Methyl myristate) และเมทิลโอเลเอต (Methyl oleate) ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

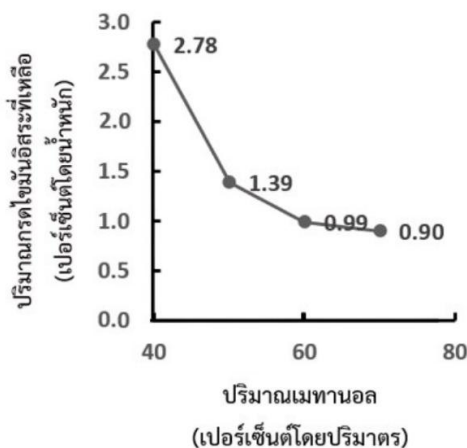
3.1 ผลของปริมาณเมทานอล

ปริมาณแอลกอฮอล์เป็นตัวแปรชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเกิดปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชัน เนื่องจากปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันเป็นปฏิกิริยาที่มีสมดุล ดังนั้นถ้าต้องการให้สมดุลของปฏิกิริยาเลื่อนไปทางขวาได้ผลิตภัณฑ์มากขึ้น จึงต้องใช้แอลกอฮอล์ในปริมาณที่มากเกินไป โดยในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาผลของปริมาณเมทานอล 4 ค่า คือ 40, 50, 60 และ 70 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร ซึ่งในขณะทำการศึกษากำหนด ให้ตัวแปรชนิดอื่นๆ มีค่าคงที่ดังนี้ ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 1.84 โมลต่อลิตร อุณหภูมิและเวลาในการเกิดปฏิกิริยา 60 องศาเซลเซียสและ 3 ชั่วโมงตามลำดับ ผลที่ได้แสดงอยู่ในรูปที่ 1

จากผลที่ได้แสดงให้เห็นว่าปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันของกรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีเมื่อใช้ปริมาณเมทานอลในช่วง 40-70 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร โดยปริมาณกรดไขมันอิสระลดลงจากค่าเริ่มต้น 6.5-20 เท่า ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบการใช้ปริมาณเมทานอลทั้ง 4 ค่าจะพบว่าเมื่อใช้ปริมาณเมทานอลต่ำ (40 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร) ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันจะเกิดขึ้นได้น้อยที่สุดโดยจะมีกรด

แผนภาพที่ 1 ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันของกรดไขมันอิสระ

รูปที่ 1 ผลของปริมาณเมทานอลต่อการเกิดปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชัน

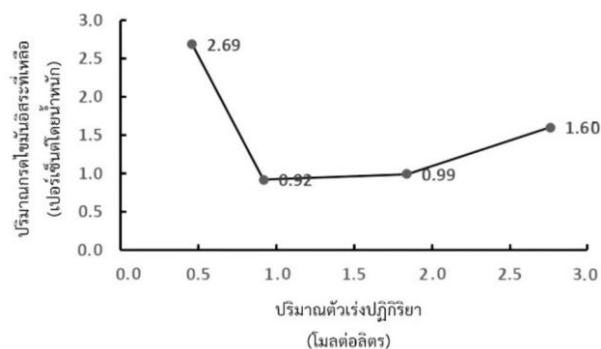
ไขมันอิสระเหลืออยู่ในน้ำมันสูงถึง 2.78 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก แต่เมื่อใช้ปริมาณเมทานอลเพิ่มขึ้น ปฏิกิริยาจะเกิดได้ดีมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการที่ปริมาณกรดไขมันอิสระลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการทดลองที่ได้นี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Nakpong and Wootthikanokkhan [8] โดยกรดไขมันอิสระจะมีค่าต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักที่ปริมาณเมทานอล 60 และ 70 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร

ในงานวิจัยนี้เลือกปริมาณเมทานอลที่ 60 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตรเป็นปริมาณเมทานอลที่เหมาะสมเนื่องจากเป็นปริมาณเมทานอลที่น้อยที่สุดที่ทำให้เหลือปริมาณกรดไขมันอิสระต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์

3.2. ผลของปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา

ตัวเร่งปฏิกิริยาจะช่วยทำให้ปฏิกิริยาเกิดเร็วขึ้นโดยการลดพลังงานกระตุ้นของปฏิกิริยา สำหรับปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันเป็นปฏิกิริยาที่ต้องใช้กรดเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา ดังนั้นตัวแปรอีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญคือ ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา ในการวิจัยนี้ใช้กรดไทโรฟลูออโรแอซิดิกซึ่งเป็นกรดแก่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา โดยทำการศึกษาผลของปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 4 ค่า ได้แก่ 0.46, 0.92, 1.84, 2.76 โมลต่อลิตร ซึ่งในขณะที่ทำการศึกษาดัชนีอื่น ๆ จะถูกกำหนดให้มีค่าคงที่ดังนี้ ปริมาณเมทานอล 60 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร อุณหภูมิและเวลาในการเกิดปฏิกิริยา 60 องศาเซลเซียสและ 3 ชั่วโมงตามลำดับ ซึ่งผลที่ได้แสดงอยู่ในรูปที่ 2

รูปที่ 2 แสดงให้เห็นว่าเมื่อใช้ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยาต่ำ (0.46 โมลต่อลิตร) ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันจะเกิดขึ้นได้

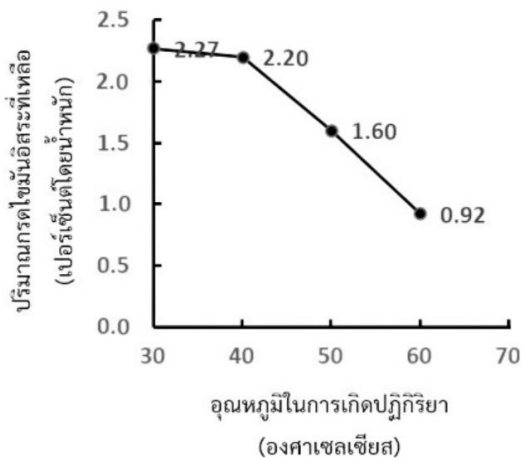
รูปที่ 2 ผลของปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยาต่อการเกิดปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชัน

น้อยกว่าเมื่อใช้ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยาค่าอื่นๆ จึงทำให้มีกรดไขมันอิสระเหลืออยู่ในน้ำมันในปริมาณมาก แต่เมื่อเพิ่มปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยาเป็น 0.92 โมลต่อลิตร ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันเกิดได้เร็วมากขึ้นในช่วงเวลาที่กำหนด จึงส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์มากขึ้นในขณะที่สารตั้งต้นลดลง ดังจะเห็นได้จากการที่มีกรดไขมันอิสระเหลืออยู่ในน้ำมันเพียง 0.92 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก อย่างไรก็ตามเมื่อเพิ่มปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยาเป็น 1.84 และ 2.76 โมลต่อลิตร ปริมาณกรดไขมันอิสระที่เหลือในน้ำมันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากที่ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยาทั้งสองค่า ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันเกิดขึ้นได้เป็นอย่างมาก ทำให้น้ำซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งของปฏิกิริยาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยน้ำที่เกิดขึ้นจะทำปฏิกิริยาไฮโดรลิซิสกับไตรกลีเซอไรด์ได้กรดไขมันอิสระและกลีเซอรอล [16] ด้วยเหตุนี้ที่ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 1.84 และ 2.76 โมลต่อลิตร จึงมีปริมาณกรดไขมันอิสระเพิ่มขึ้น ดังนั้นปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยาที่เหมาะสมคือ 0.92 โมลต่อลิตร

3.3. ผลของอุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยา

ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันเป็นปฏิกิริยาดูดความร้อน ดังนั้นตัวแปรอีกชนิดหนึ่งที่มีผลต่อการเกิดปฏิกิริยา คือ อุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยา ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาค่าของอุณหภูมิที่แตกต่างกัน 4 ค่า ได้แก่ 30, 40, 50 และ 60 องศาเซลเซียส โดยในขณะที่ทำการศึกษาค่าที่กำหนดให้ตัวแปรชนิดอื่นๆ มีค่าคงที่ดังนี้ ปริมาณเมทานอล 60 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 0.92 โมลต่อลิตรและเวลาในการเกิดปฏิกิริยา 3 ชั่วโมง ผลที่ได้แสดงอยู่ในรูปที่ 3

จากผลที่ได้แสดงให้เห็นว่าปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันของกรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวสามารถเกิดขึ้นได้เป็น

รูปที่ 3 ผลของอุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยาต่อการเกิดปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชัน

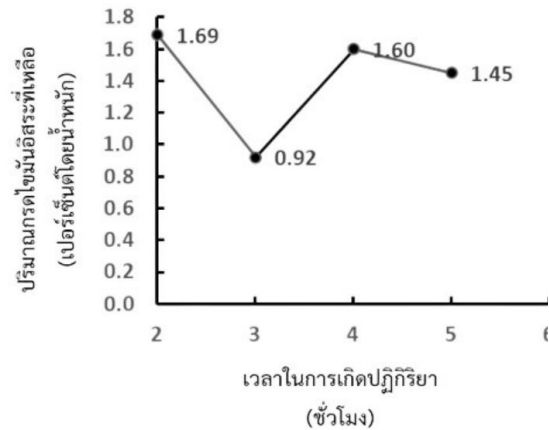
อย่างดีที่สุดทุกอุณหภูมิที่ทำการศึกษา แม้กระทั่งที่อุณหภูมิต่ำ (30 และ 40 องศาเซลเซียส) แต่เนื่องจากปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันเป็นปฏิกิริยาดูดความร้อน ดังนั้นการเพิ่มอุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยาจึงทำให้ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันเกิดขึ้นได้สมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ปริมาณกรดไขมันอิสระที่เหลืออยู่ในน้ำมันลดลงเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง โดยผลการทดลองที่ได้นี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Nakpong and Wootthikanokkhan [8] สำหรับกรดไขมันอิสระที่เหลืออยู่ในน้ำมันจะลดลงเหลือเพียง 0.92 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกอุณหภูมิที่ 60 องศาเซลเซียสเป็นอุณหภูมิที่เหมาะสมในการเกิดปฏิกิริยา สำหรับการใช้อุณหภูมิที่สูงกว่า 60 องศาเซลเซียสเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงเพื่อป้องกันการสูญเสียสารตั้งต้นและตัวเร่งปฏิกิริยาเนื่องจากเมทานอลและกรดไตรฟลูออโรแอซิดมีจุดเดือด 64.7 และ 72.4 องศาเซลเซียสตามลำดับ

3.4. ผลของเวลาในการเกิดปฏิกิริยา

ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาผลของเวลาในการเกิดปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันของกรดไขมันอิสระ 4 ค่า ได้แก่ 2, 3, 4 และ 5 ชั่วโมง โดยในขณะที่ทำการศึกษากำหนดให้ตัวแปรชนิดอื่นๆ มีค่าคงที่ดังนี้ ปริมาณเมทานอล 60 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 0.92 โมลต่อลิตร และอุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยา 60 องศาเซลเซียส ผลที่ได้แสดงอยู่ในรูปที่ 4

จากผลที่ได้แสดงให้เห็นว่าเมื่อใช้เวลาในการทำปฏิกิริยาน้อย (2 ชั่วโมง) จะไม่สามารถลดปริมาณกรดไขมัน

รูปที่ 4 ผลของเวลาในการเกิดปฏิกิริยาต่อการเกิดปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชัน

อิสระให้ต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักได้ แต่เมื่อเพิ่มเวลาในการเกิดปฏิกิริยาเป็น 3 ชั่วโมง ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันจะเกิดขึ้นได้สมบูรณ์มากขึ้นโดยจะมีปริมาณกรดไขมันอิสระเหลืออยู่ในน้ำมันต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร อย่างไรก็ตามเมื่อเพิ่มเวลาในการเกิดปฏิกิริยาเป็น 4 และ 5 ชั่วโมง ปริมาณกรดไขมันอิสระจะไม่ลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากเมื่อใช้เวลาในการเกิดปฏิกิริยาวานานกว่า 3 ชั่วโมง ปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันจะเกิดขึ้นได้เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้น้ำมันซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งของปฏิกิริยาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยน้ำที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดปฏิกิริยาไฮโดรลิซิสของไตรกลีเซอไรด์ได้กรดไขมันอิสระและกลีเซอรอลเป็นผลิตภัณฑ์ [16] ส่งผลให้ปริมาณกรดไขมันอิสระในน้ำมันเพิ่มขึ้นเมื่อใช้เวลานานมากกว่า 3 ชั่วโมง ดังนั้นเวลาในการเกิดปฏิกิริยาที่เหมาะสมคือ 3 ชั่วโมง

ผลจากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ากรดไตรฟลูออโรแอซิดิกเป็นกรดที่มีประสิทธิภาพในการลดปริมาณกรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวได้เช่นเดียวกับกรดซัลฟิวริกภายใต้ภาวะที่ไม่รุนแรง [8] แต่จะมีข้อได้เปรียบคือ ในขั้นตอนของการแยกตัวเร่งปฏิกิริยาออกจากผลิตภัณฑ์น้ำมันนั้น เนื่องจากกรดไตรฟลูออโรแอซิดิกมีจุดเดือดต่ำ (72.4 องศาเซลเซียส) จึงสามารถแยกออกจากผลิตภัณฑ์น้ำมันได้ง่ายโดยการใช้ความร้อนที่ไม่สูงมากนัก ในขณะที่การแยกกรดซัลฟิวริกซึ่งมีจุดเดือดสูงออกจากผลิตภัณฑ์น้ำมันจะสามารถทำได้โดยการล้างด้วยน้ำอุ่น ซึ่งต้องใช้ น้ำล้างเป็นจำนวนมากและต้องมีขั้นตอนในการบำบัดน้ำ ส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตไบโอดีเซลสูง ดังนั้นการใช้กรดไตรฟลูออโรแอซิดิกเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาใน

ขั้นตอนการลดปริมาณกรดไขมันอิสระในน้ำมันพืชจะสามารถช่วยลดต้นทุนในการผลิตไบโอดีเซลได้

ต่างๆ ในการทำงานวิจัยและขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพสำหรับทุนในการทำวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการลดปริมาณกรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวที่มีปริมาณกรดไขมันอิสระเริ่มต้น 17.98 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาภาวะที่เหมาะสมในการลดปริมาณกรดไขมันอิสระให้เหลือต่ำกว่า 1 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักด้วยปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันกับเมทานอลโดยใช้กรดไตรฟลูออโรแอซิดเป็นตัวเร่งปฏิกิริยารวมทั้งศึกษาผลของตัวแปรที่สำคัญ 4 ชนิดที่มีต่อปฏิกิริยาซึ่งตัวแปรเหล่านี้ได้แก่ ปริมาณเมทานอล ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา อุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยา และเวลาในการเกิดปฏิกิริยา ผลที่ได้แสดงให้เห็นว่ากรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวลดลงเหลือ 0.92 เปอร์เซ็นต์ โดยน้ำหนักภายใต้ภาวะที่เหมาะสม คือ ปริมาณเมทานอล 60 เปอร์เซ็นต์โดยปริมาตร ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 0.92 โมลต่อลิตร อุณหภูมิในการเกิดปฏิกิริยา 60 องศาเซลเซียสและเวลาในการเกิดปฏิกิริยา 3 ชั่วโมง โดยตัวแปรชนิดต่างๆ มีผลในเชิงบวกต่อปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันของกรดไขมันอิสระในน้ำมันมะพร้าวยกเว้นในกรณีที่ใช้ปริมาณตัวเร่งปฏิกิริยา 1.84 และ 2.76 โมลต่อลิตรและเวลาในการเกิดปฏิกิริยา 4 และ 5 ชั่วโมง สำหรับน้ำมันมะพร้าวที่มีปริมาณกรดไขมันอิสระ 0.92 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนักที่ได้นี้สามารถนำไปใช้ในการผลิตไบโอดีเซลด้วยกระบวนการทรานส์เอสเทอร์ฟิเคชันโดยใช้เบสเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา

จากผลการวิจัยที่ได้แสดงให้เห็นว่ากรดไตรฟลูออโรแอซิดเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาที่มีศักยภาพสูงอีกชนิดหนึ่งสำหรับการเร่งปฏิกิริยาเอสเทอร์ฟิเคชันระหว่างกรดไขมันอิสระที่มีในน้ำมันมะพร้าวกับเมทานอล ด้วยเหตุนี้กรดไตรฟลูออโรแอซิดจึงเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาทางเลือกที่น่าสนใจอีกชนิดหนึ่งสำหรับการลดปริมาณกรดไขมันอิสระที่มีในน้ำมันพืชในกระบวนการผลิตไบโอดีเซล

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ และเครื่องมือ

เอกสารอ้างอิง

- [1] S. V. Ghadge and H. Raheman, " Biodiesel production from mahua (*Madhuca indica*) oil having high free fatty acids," *Biomass and Bioenergy*, vol. 28, no. 6, pp. 601-605, Jun. 2005.
- [2] A.K. Tiwari, A. Kumar and H. Raheman, "Biodiesel production from jatropha oil (*Jatropha curcas*) with high free fatty acids: An optimized process," *Biomass and Bioenergy*, vol. 31, no. 8, pp. 569-575, Aug. 2007.
- [3] H. J. Berchmans and S. Hirata, " Biodiesel production from crude *Jatropha curcas* L. seed oil with a high content of free fatty acids," *Bioresource Technology*, vol. 99, no. 6, pp. 1716-1721, Apr. 2008.
- [4] A.S. Ramadhas, S. Jayaraj and C. Muraleedharan, " Biodiesel production from high FFA rubber seed oil," *Fuel*, vol. 84, no. 4, pp. 335-340, Mar. 2005.
- [5] V.B. Veljkovic, S.H. Lakicevic, O.S. Stamenkovic, Z. B. Todorovic and M. L. Lazic, " Biodiesel production from tobacco (*Nicotiana tabacum* L.) seed oil with a high content of free fatty acids," *Fuel*, vol. 85, no. 17-18, pp. 2671-2675, Dec. 2006.
- [6] L. Lin, D. Ying, S. Chaitep and S. Vittayapadung, "Biodiesel production from crude rice bran oil and properties as fuel," *Applied Energy*, vol. 86, no. 5, pp. 681-688, May. 2009.
- [7] B.R. Moser and S.F. Vaughn, "Coriander seed oil methyl esters as biodiesel fuel: Unique fatty acid composition and excellent oxidative stability," *Biomass and Bioenergy*, vol. 34, no. 4, pp. 550-558, Apr. 2010.

- [8] P. Nakpong and S. Wootthikanokkhan, "High free fatty acid coconut oil as a potential feedstock for biodiesel production in Thailand," *Renewable Energy*, vol. 35, pp. 1682-1687, 2010.
- [9] Y. Wang, S. Ou, P. Liu and Z. Zhang, "Preparation of biodiesel from waste cooking oil via two-step catalyzed process," *Energy Conversion and Management*, vol. 48, no. 1, pp. 184-188, Jan. 2007.
- [10] S. Gan, H. Kiat Ng, C.W. Ooi, N.O. Motala and M. A. F. Ismail, "Ferric sulphate catalyzed esterification of free fatty acids in waste cooking oil," *Bioresource Technology*, vol. 101, no. 19, pp. 7338-7343, Oct. 2010.
- [11] M.G. Montes D'Oca, R.M. Soares, R. Rodrigues de Moura and G. Vinicius de Freitas, "Sulfamic acid: An efficient acid catalyst for esterification of FFA," *Fuel*, vol. 97, pp. 884-886, Jul. 2012.
- [12] P. Martins de Oliveira, L.M. Farias, J.A. Morón-Villarreyes and M. G. Montes D'Oca, "Eco-friendly pretreatment of oil with high free fatty acid content using a sulfamic acid/ ethanol system," *American Oil Chemists' Society*, vol. 93, pp. 1393-1397, Sep. 2016.
- [13] X. Miao, R. Li and H. Yao, "Effective acid-catalyzed transesterification for biodiesel production," *Energy Conversion and Management*, vol. 50, pp. 2680-2684, 2009.
- [14] V. Mandari and S.K. Devarai, "Biodiesel production using homogeneous, heterogeneous, and enzyme catalysts via transesterification and esterification reactions: A critical review," *BioEnergy Research*, vol. 15, pp. 935-961, 2022.
- [15] Narin Tunpaiboon. "แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2564-2566: อุตสาหกรรมไบโอดีเซล," [ออนไลน์]. <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/energy-utilities/biodiesel/io/io-biodiesel-21>. (เข้าถึงเมื่อ: 27 เมษายน 2567).
- [16] N. Boz, N. Degirmenbasi and D.M. Kalyon, "Esterification and transesterification of waste cooking oil over Amberlyst 15 and modified Amberlyst 15 catalysts," *Applied Catalysis B: Environmental*, 165, pp. 723-730, 2015.